

ČETIRI BOSANSKE SREDNJOVJEKOVNE LATINSKE ISPRAVE IZDANE ŠIBENIKU

Milko BRKOVIĆ, Zadar

Nakon smrti ugarsko-hrvatskog kralja Ludovika I. (1342–1382) na ugarskom dvoru nastupa period slabih vladara popraćen dvorskim svađama. Takvo su stanje iskoristili bosanski vladari, u prvom redu kralj Tvrtko I, da bi se što više osamostalili u Bosni i što više ugrabili od teritorija hrvatskog kraljevstva pod ugarsko-hrvatskom krunom. U takvim su okolnostima svi dalmatinski gradovi, osim Zadra, došli pod bosansku vlast devedesetih godina četrnaestog stoljeća. Među njima je bio i grad Šibenik kojemu su bosanski vladari izdali četiri latinske povelje, odnosno isprave u pravom smislu riječi. To su: I. Povelja kralja Tvrtka I. iz god. 1390. (11. VI) kojom Šibenčanima potvrđuje sve stare povlastice, slobode, milosti, statute, reformacije i običaje što su im ih podijelili ugarsko-hrvatski vladari, posebice kralj Ludovik I.¹ II. Povelja vojvode Hrvoja Vukčića Hrvatinića iz god. 1402. (13. V), kojom na molbu šibenskih izaslanika potvrđuje slobode i povlastice što su ih Šibenčanima podijelili ugarski vladari, osobito kralj Ludovik I, s time da Šibenčani zauzvrat istaknu zastave kralja Ladislava Napuljskog u svom gradu i polože prisegu vjernosti.² III. Povelja vojvode Hrvoja i njegovog šurjaka cetinskog kneza

1 Magyar Országos Levéltár (Archivium generale Hungaricum) Budapest, *Diplomatikai levéltár (Acta antemochachiana, A. Mőhácelőtti gyűjtemény)* – 50050. Original na pergameni mjestimično oštećen pa je tekst dopunjiv iz: *Diplomatar Sibenicense*, str. 11–13, Arhiv Hrvatske u Zagrebu (korišten god. 1983). Povelju su objavili: G. Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, X, 1, Budae 1834, str. 615, I. Kukuljević – Sakcinski, *Jura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, vol. II, Zagreb 1861, str. 493–495. (prema I. Lucius, *Memorie storiche di Tragurio ora detto Traù*, Venetia M. DC. LXXXIV, str. 512); T. Smičiklas, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, XVII, Zagreb 1981, str. 297–299; *Šibenik. Spomen zbornik*, Šibenik 1976, tabela a, br. 14 (fotokopija), *Šibenski diplomatar. Zbornik šibenskih isprava*, (za tisak priredili J. Barbarić i J. Kolanović), str. 33–36. Kukuljević (*Jura regni...*), *Šibenski zbornik* i Smičiklasov *Codex* navode da se original te povelje čuva u Mađarskom državnom arhivu u Budimpešti u Zbirci Nikole Jankovića i da je pisan na papiru. Međutim, to nije papir nego fini pergamant.

2 Magyar Országos Levéltár (Archivium generale Hungaricum) Budapest, *Diplomatikai levéltár (Acta antemochachiana, A. Mőhács előtti gyűjtemény)* – 50054, original. Prijepisi ove isprave nalaze se u potvrđnicama Ninskog kaptola od 20. IX. 1403. godine, Kninskog

Ivana Nelipčića iz god 1402. (13. V) kojom, također na molbu šibenskih izaslani-ka, potvrđuje Šibenčanima prava, slobode i običaje, osobito one iz vremena kralja Ludovika I.³ IV. Povelja kralja Ostoje iz god. 1402. (15. VI) kojom opet na molbu šibenskih poslanika potvrđuje slobode, prava, milosti, darovnice i običaje što su ih Šibenčanima podijelili vojvoda Hrvoje i knez Ivan Cetinski.⁴

Kritički osvrt na različitu transkripciju tekstova isprava

Sve četiri bosanske isprave izdane Šibeniku različito su transkribirane od pojedinih prepisivača ili objavljivača, pa je stoga potrebno upozoriti na te razlike i dati svoje mišljenje.

Između originala i prijepisa u *Diplomataru Sibenicense*⁵ povelje kralja Tvrtka I, izdane Šibenčanima god. 1390. (11. VI), postoje neke manje razlike, ali je prednost Dipl. Siben. za objavljivače u tome što je donio sva oštećena mjesta originala koja se više ne mogu pročitati. Ujedno je to dokaz da su oštećenja na originalu ove isprave nastala nakon što je načinjen *Diplomatar Sibenicense*. Neki od kasnijih objavljivača (Kukuljević)⁶ nisu znali za ovaj Diplomatar pa su ovu povelju objavljivali u njenom krnjem stanju. U prvom retku originala stoji »Salvatorem«, a u Dipl. Siben. »Salvatore«. Četvrti redak originala ima riječ »iurisdictioni«, a Dipl. Siben. »iurisdictione«. U istom retku original ima »augere«, a Dipl. Siben. »augeri«. Petnaesti redak originala donosi »viriliter et potenter«, a Dipl. Siben. »viribus et potentia«. Sedamnaesti redak originala ima »dominici c.«, a Dipl. Siben. »crucis dominice«. Dvadeset prvi redak originala ima riječ »largimus« koju

kaptola od 18. X. 1406. godine i Šibenskog kaptola od 15. X. 1406. godine, koji se također čuvaju u Magyar Országos Levéltár (Archivum generale Hungaricum) Budapest, *Diplomatikai levéltár (Acta antemochachiana, A. Móhács előtti gyűjtemény) – 50072, 50064, 50071*. Ti su prijepisi dosta loši jer ispuštaju pojedine dijelove isprave, *Diplomatar Sibenicense*, str. 16', 17, 17', Arhiv Hrvatske u Zagrebu (korišten 1983). Povelju je objavio F. Šišić, Nekoliko isprava iz početka XV stoljeća, *Starine JAZU, XXXIX*, Zagreb 1938, str. 185–188. On također navodi da se original čuva u Arhivu Madžarskog narodnog muzeja – Temeljna zbirka i da se vide tragovi gdje je visio pečat: *Šibenski diplomatar. Zbornik šibenskih isprava*, (za tisak priredili J. Barbarić i J. Kolanović), str. 47–50.

3 Magyar Országos Levéltár (Archivum generale Hungaricum) Budapest (*Diplomatikai levéltár (Acta antemochachiana, A. Móhács előtti gyűjtemény) – 50053*, original; *Diplomatar Sibenicense*, str. 17'–18', Arhiv Hrvatske u Zagrebu (korišten 1983). Povelju su objavili: S. Ljubić, *Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike*, IV, Zagreb 1874, str. 461–463; S. Novaković, *Zakonski spomenici srpskih država srednjega veka*, Beograd 1912, str. 93–95. (bez intitulacije, promulgacije, inskripcije, dijela naracije, dijela dispozicije, bez koroboracije i datacije); F. Šišić, *Nekoliko isprava iz početka XV stoljeća*, str. 183–185. (Šišić u ovom radu navodi da se i ova isprava pisana na pergamentu u tragovima visećeg pečata nalazi također u Arhivu Madžarskog narodnog muzeja – Temeljna zbirka); *Šibenski diplomatar. Zbornik šibenskih isprava* (za tisak priredili J. Barbarić i J. Kolanović), str. 50–53.

4 Izvornik (original) pisan na pergamentu čuva se u Magyar Országos Levéltár (Archivum generale Hungaricum) Budapest, *Diplomatikai levéltár (Acta antemochachiana, A. Móhács előtti gyűjtemény) – 50055*; *Diplomatar Sibenicense*, str. 18'–19, Arhiv Hrvatske u Zagrebu (korišten 1983), F. Šišić, *Nekoliko isprava iz početka XV stoljeća*, str. 188–189. Šišić navodi da se original, na pergamentu s kojega je otpao viseći pečat, nalazi u Arhivu Madžarskog narodnog muzeja – Temeljna zbirka (sadašnji Magyar Országos Levéltár).

5 *Diplomatar Sibenicense*, str. 11–13.

6 I. Kukuljević-Sakcinski, *Jura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, vol. II, Zagreb 1861, str. 493–495. (prema I. Lucius, *Memorie istoriche di Tragurio ora detto Traù*, Venetia M. DC. LXXXIV, str. 512).

Dipl. Siben. zamjenjuje s »largimur«. Dvadeset drugi redak originala ima riječ »pertinet« i »Soteslie« koje Dipl. Siben. zamjenjuje s »pertinet« i »Sotelske«, a u dvadeset četvrtom retku originala riječ »Vsoni«, Dipl. Siben. zamjenjuje s »Vso-
ra«. Fejér⁷ i Smičiklasov *Codex*⁸, a prema njima i drugi, dosta su krivo transkribi-
rali ovu ispravu tako da, osim dosta pojedinih riječi, ima čak i nekoliko krivo
pročitanih rečenica. Evo tih pogrešaka: Prvi redak Dipl. Siben. ispravno donosi
riječ »Bossne«, dok Fejér krivo donosi »Bosnie«, a Smičiklasov *Codex* – »Bosne«. Četvrti
redak Dipl. Siben. ispravno prepisuje riječ originala »autenticata«, ostali
krivo – kao »autenticis«. Sedmi redak Dipl. Siben. ispravno prepisuje iz originala
riječ »exortiri«, a svi drugi objavljiivači krivo – »et sortiri«. Osmi redak Dipl.
Siben. i svi drugi ispravno donose »debent iurisdictione«, a Smičiklasov *Codex*
krivo – »debet iurisdictioni«; isto tako svi donose »roborari, ut«, a Smičiklasov
Codex »roborari et«. U slijedećem retku Dipl. Siben. i drugi ispravno donose
glagol »valeant« u množini, dok Smičiklasov *Codex* donosi u jednini »ualeat«. Isto
tako svi donose »augeri«, a Smičiklasov *Codex* »augere«. Deseti do jedanaesti
redak Dipl. Siben. donosi ispravno »prudentes ser Doymus Zunatich, et ser Jo-
hannes«, a Fejér krivo – »prudentes Dominus Duymus Furatych, et Dominus
Joannes«; i Smičiklasov *Codex* također donosi krivo »prudentes ser Doymus Çu-
ratich et ser Iohannes«. Jedanaesti redak Dipl. Siben. i drugi ispravno donose
»communis«, a Kukuljević krivo kao »communitatis«. Trideseti redak Dipl. Siben.
oštećeno mjesto originala donosi ovim riječima: »Regibus Hungarie«; Fejér ostav-
lja prazno što znači da nije znao za Dipl. Siben. Stipišić u XVII. sv. Smičiklasova
Codexa dopunjuje ovo mjesto uz pomoć Dipl. Siben. Isto tako u slijedećem retku
s riječima »Hungarie fratris nostri dilecto«. Nadalje, oštećena mjesta Dipl. Siben.
sa svojim petnaestim do šesnaestog retka rješava s ovom rečenicom: »uti gratiis,
libertatibus, statutis, reformationibus et consuetudinibus ipsorum«; šesnaesti do
sedamnaestog retka s »Nos igitur considerantes utilitatem, profectum«; osamnaes-
ti do dvadesetog s »Deo auxiliante continue laboramus, prosequi et nancisci«;
devetnaesti do dvadesetog s »de uirtute boni«; dvadeseti do dvadeset prvog s
»abunde gratulemur; uolentes, ut ea que circa libertates eorum antiquis«; dvade-
set drugi s »obseruata, sic sub umbra nostre dominationis profetionisque«; dvade-
set treći do dvadeset četvrtog s »exaltata in dictis priuilegiis« i u dvadeset petom
retku Dipl. Siben. donosi rečenicu koja je poslije u originalu oštećena: »commu-
nitatis (iam) dicti ciuitatis Sibenici plenum mandatum habentium fauorabiliter
exauditur omnia et singula priuilegia, libertates et gratias certasque litteras ema-
natas in fauorem«, a koju pak Stipišić također uzima za Smičiklasov *Codex*. U
svome dvadeset osmom retku Dipl. Siben. ispravno prepisuje iz originala »per
priorum«, kao i drugi, osim Fejéra koji ima »propriorum«. U trideset šestom
retku Dipl. Siben. ima ispravno »sed« kao i drugi, dok Fejér donosi pogrešno
»ei«. U trideset osmom retku Dipl. Siben. ima »uiribus et potentia«, a kasniji
objavljiivači – »viriliter et potenter«. U četrdesetom retku Dipl. Siben. donosi
riječ »dicti« kao u originalu, dok Fejér ispušta tu riječ. Fejér također krivo donosi
riječ »communitatis« umjesto »communis«, kako stoji u originalu i u četrdesetom
retku Dipl. Siben. Ime »Guilielmi«, Fejér i drugi pišu kao »Gulielmi«. Četrdeset
peti redak Dipl. Siben. ima riječ »perpetuis« kao original i kao drugi, dok Fejér

7 G. Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, X, 1, Budae 1834, str. 615.

8 T. Smičiklas, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, XVII, Za-
greb 1981, str. 297–299.

za tu riječ ima »pro suis«. U četrdeset devetom retku Dipl. Siben. ima prema originalu riječ »idioma«, a Fejér »idiomate«, a u slijedećem »eorum« umjesto »ipsorum«, dok kasnije donosi »ipsos« umjesto »eos«; »pertinebant« umjesto »pertinent« i tako dalje. Sve u svemu ova je bosanska isprava objavljivana u krnjem obliku, u prvom redu zbog velike oštećenosti originala i zbog toga što objavljivači nisu znali za *Diplomatar Sibenicense*.

Povelja vojvode Hrvoja izdana Šibenčanima god. 1402. (13. V) sačuvana je u originalu i u nekoliko prijepisa od kojih je najbliži originalu prijepis u *Diplomataru Sibenicense*.⁹ Prijepisi ove isprave sadržani u potvrđnicama Ninskog, Kninskog i Šibenskog kaptola¹⁰ veoma su nepouzdati i u pojedinim dijelovima dosta odstupaju od izvornika. Od objavljivača poznato mi je da je ovu ispravu objavio F. Šišić¹¹, i to prema originalu, i *Šibenski diplomatar* (1986)¹² u kojem su priređivači uspoređivali prijepis s originalom, ali su krivo donijeli da je Ljubić objavio ovu ispravu u *Listinama*, IV, (str. 461–463). To se naime odnosi na slijedeću Hrvojevu povelju koju je pod istim datumom zajedno sa svojim šurjakom knezom Ivanom Nelipčićem izdao također Šibenčanima, a za koju su stavili da ju je Ljubić također objavio u *Listinama*, IV, (str. 463) i Lucius u *Memorie* (str. 376), što također nije točno. Ljubić ovu posljednju nije ni objavio, a Lucius je objavio jednu drugu Hrvojevu i Nelipčićevu ispravu koja je upućena Trogiranima pod istim datumom.¹³ Također krivo donose priređivači *Šibenskog Diplomataru* za ovu drugu ispravu da se nalazi u potvrđnicama Ninskog, Kninskog i Šibenskog kaptola kao prijepis jer se to odnosi na prethodnu Hrvojevu ispravu. Šišićeva transkripcija ove isprave također odstupa od originala i pogotovo prijepisa iz *Diplomataru Sibenicense* pa je na ta odstupanja potrebno ovdje ukazati. Dipl. Siben. u svome dvanaestom retku prepisuje riječ »nostris« iz originala kao »nobis«. Šišić ispravno čita kao u originalu, ali ispušta riječ »uires« koja je sadržana u originalu i u prijepisu (četnaesti redak). Dipl. Siben. prepisuje riječ »munitates« iz originala kao »immunitates« (petnaesti redak). Šišić je čita kao što je u originalu. Na nekoliko mjesta Dipl. Siben. prepisuje riječ »Sibenici« u genitivu umjesto »Sibenicensis«, a riječ »Ungarie« uvijek ispravlja u »Hungarie«. Šišić je donosi kao u originalu. Original i Šišić imaju riječ »rubei« a prijepis »rubea« (dvadeseti redak). Šišić ispušta zamjenicu »suo« koju sadrži original i prijepis u Dipl. Siben. (19–20. redak). Original i prijepis u Dipl. Siben. u 23. retku imaju »quomodocunque« što Šišić transkribira kao »quocumque«. Original i Šišić imaju riječ »afirmamus« koju Dipl. Siben. ispravlja u »confirmamus« (25. redak). Šišić riječ »Karka« iz originala čita kao »Kirka«. Dipl. Siben. kao u originalu. U 27. retku Dipl. Siben. prepisuje riječ iz originala »Collevrata« kao »Coglieurata«. Isto tako »Otozaz« umjesto »Otocac«. Šišić čita »committimus« umjesto »permittimus« kako stoji u originalu i u Dipl. Siben., zatim »ad« umjesto »illud« (trideseti redak prijepisa u Dipl. Siben.). Na nekoliko mjesta Dipl. Siben. donosi »Wlahi« a original »Holaci«; Šišić kao u originalu. U 33. retku Dipl. Siben. donosi »discenssum« umjesto »descensum«, kako stoji u originalu. U 34. retku Dipl. Siben. riječi »districtu et territorio«

9 *Diplomatar Sibenicense*, str. 16'–17'.

10 Vidj bilj. 2.

11 F. Šišić, Nekoliko isprava s početka XV stoljeća, *Starine JAZU*, XXXIX, Zagreb 1938, str. 185–188.

12 *Šibenski diplomatar*. Zbornik šibenskih isprava, Šibenik 1986, str. 47–50.

13 I. Lucius, *Memorie storiche di Tragurio ora detto Traú*, Venetia, M. DC. LXXXIV, str. 376.

donosi obratno; Šišić kao u originalu. U svome 38. retku Dipl. Siben. ima »Drinovgliane« umjesto »Drinovglane« kako stoji u originalu i kako transkribira Šišić. U 43. retku Dipl. Siben. zamjenjuje veznik »ac« s veznikom »et«. U istom retku riječ originala »juditio« Šišić čita kao »iudico«. Dipl. Siben. kao original. U 45. retku Dipl. Siben. donosi »quecunque« umjesto »queque«, kako stoji u originalu. Riječ »Guducha« iz originala Dipl. Siben. prepisuje u 47. retku kao »Guduchia«. Original i Dipl. Siben. u 49. retku imaju riječ »spectantium« koju Šišić transkribira kao »spectaturas«. Dipl. Siben. u svome 50. retku donosi obrnutim redoslijedom riječi u originalu »eorundem Sibenicensium«; Šišić kao u originalu. Original i Dipl. Siben. imaju »ab«; umjesto toga Šišić ima »et«, dok u 53. retku Dipl. Siben. ima »ad«, a original i Šišić »in«. U 67. retku Dipl. Siben. ima »hiis« umjesto originalovog »eis«; Šišić ima kao i original. U 69. retku Dipl. Siben. donosi »predictam communitatemque« umjesto »predictamque communitatem Sibenicensium« originala; Šišić ima kao i original. I na kraju 72–73. redak Dipl. Siben. ima »iniuxto« umjesto originalovog »vinculo«; Šišić ima kao original. Ova isprava u prijepisu *Diplomatara Sibenicense* otkriva prepisivača koji je dobro poznao šibenske toponime.

Povelja vojvode Hervoja i njegova šurjaka kneza Cetine Ivana Šibenčanima iz god. 1402. (13. V) sačuvana je u originalu kao i prethodna Hrvojeva povelja Šibenčanima pod istim datumom.¹⁴ Najbliži originalu je *Šibenski diplomatar* (1985)¹⁵ koji navodi da se prijepis ove povelje nalazi u potvrdnicama Ninskog kaptola od 20. rujna 1403. godine, Kninskog od 18. listopada 1406. i Šibenskog od 15. listopada 1406. godine. Međutim to nije točno jer kad se uspoređi tekst s originalom, tek se onda može vidjeti da se to ne odnosi na tu ispravu već na Hrvojevu prethodnu ispravu koja ima isti datum. Ove su isprave objavljujući različito transkribirali. Čak između originala i *Diplomatara Sibenicense*,¹⁶ koji bi trebao biti najbliži originalu, postoji razlika u nekim riječima. Najbližu transkripciju originalu ove isprave donosi Šišić.¹⁷ Nešto netočnije od njega donosi je Ljubić.¹⁸ Ljubić u intulaciji ima »Hervoije«, a original i svi drugi »Hervoye« (Šišić) ili »Heruoje« (Dipl. Siben.). Original i svi drugi »Rasie« i »Bosne«, a samo Dipl. Siben. »Rascie« i »Bosine«. Ljubić čita »vojivoda« kao što stoji i u originalu, a drugi »voyvoda«, »predicatorum« umjesto »predictorum« kao što je u originalu, Dipl. Sibenicense (3. redak) i kod drugih. Šišić i Ljubić ispuštaju riječ »ser« koja se nalazi u Dipl. Siben. (redak 6.), a nema je ni original. Original i svi drugi imaju »Mise«, a samo Dipl. Siben. »Misse« (7. redak). Dipl. Siben. (redak 11) ima »uerteremus« dok original i prema njemu Šišić imaju »verterimus«, a kod Ljubića stoji potpuno netočno »intereximus«. Original, Dipl. Siben. (12. redak) imaju »imitttere«, dok Ljubić donosi pogrešno »invitare«, a Šišić »imitare«. Original, Dipl. Siben. (14. redak) i svi drugi imaju »proceris«, a samo Šišić »proceribus«. Original i Šišić imaju »obtinerunt«, a Dipl. Siben. (16. redak) i svi drugi »obtinuerent«. Isto tako original i Šišić imaju »Kerka«, a Dipl. Siben. »Karka«. Ljubić »Charcha«. Original i svi drugi imaju »Colevrata«, a samo prijepis u Dipl. Siben. (20. redak) »Coglievrata«. Riječ »conditum« u Dipl. Siben. (21. redak)

14 Vidi, bilj. 3.

15 *Šibenski diplomatar. Zbornik šibenskih isprava*, str. 50–53.

16 *Diplomatar Sibenicense*, str. 17–18'.

17 F. Šišić, *Nekoliko isprava s početka XV stoljeća*, str. 183–185.

18 Š. Ljubić, *Listine o odnošajih Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike*, IV, Zagreb 1874, str. 416–463.

ima drukčije mjesto u rečenici, nego li u originalu i kod drugih. Šišić i drugi čitaju prema originalu »item«, a prijepis u Dipl. Siben. (23. redak) »ita«. Kroz cijeli tekst isprave prepisivač u Dipl. Siben. prepisuje »Wlahi« ili »Wlahorum«, dok original i drugi »Olahi«, »Holahi« i »Holoorum« ili »Olahorum«. U 27. retku Dipl. Siben. ima relativnu zamjenicu »que«, dok original i drugi nemaju te riječi. Original i drugi imaju »Culisichi«, a prijepis u Dipl. Siben. (u 30. retku) »Zulissichi«. U 30. retku Dipl. Siben. za razliku od prije prepisuje riječ »Kerka« kao u originalu. U 32. retku Dipl. Siben. ima »ei ad«, a original i drugi prema njemu »et in eius«. Original, Dipl. Siben. (u 32. retku) i svi drugi donose »conferimus«, a samo Ljubić »consessimus«. Dipl. Siben. (33. redak) ima »eadem auctoritate«, svi drugi imaju akuzativ ove imenice, a original još i »eandem« umjesto »eadem«. Original i prijepis (Dipl. Siben. u 34. retku) imaju »impignorantium«, a Ljubić i Šišić samo »pignorantium«. Šišić k tomu toponim »Luka« piše »Luka«, a original i svi drugi kao »Lucha«. Originalovu »Guducha« Dipl. Siben. donosi kao »Guduchia«, Ljubić kao »Gudunca«, a jedino Šišić prema originalu (Guducha). Analogno prethodnom »impignorantium« original i Dipl. Siben. (36, 37–38. redak) donose »impignorantis«, dok Ljubić »pignorantitas«, a Šišić »inpignoraticias«. Original i svi drugi imaju »spectantes«, a samo Dipl. Siben. (37. redak) »spectantium«. Original i Dipl. Siben. (40–41. redak) imaju »quod in nullo, nec in« dok Ljubić »quod in nullo neque in«, a Šišić »quod quidem in nullo nec in«. Original, Dipl. Siben. (43. redak) i svi drugi imaju »iuuabimus«, a samo Ljubić »iurabimus«. Ljubić donosi »Hostoiam« umjesto originalovog »Ostioiam« kao i svi drugi. Dipl. Siben. (46. redak) donosi »per inde«, a original i drugi prema njemu »per eadem«. Original, prijepis i svi drugi donose »Ladislaus«, a samo Ljubić »Vladislaus«. Dipl. Siben. (53. redak) ima »presentium auctoritate«, a Ljubić i Šišić prema originalu »presentes atem«. Original i svi drugi imaju »approbare«, a samo prijepis u Dipl. Siben. (redak 54–55) »comprobare«. I na kraju isprave svi pišu toponim Sinj prema originalu kao »Fsin«, a samo prijepis u Dipl. Siben. (57. redak) kao »Fsign«. Ukratko rečeno, ova je povelja opširna pa stoga i postoji tako različita transkripcija. Najviše odstupanja od originala ima prijepis u *Diplomataru Sibenicense*. To je vjerojatno iz razloga što je prepisivač pisao toponime i druge latinske izraze onako kako su se oni pisali u njegovo vrijeme (18. st.).

Ostojina povelja Šibenčanima iz god. 1402. (15. VI) sačuvana je u originalu i u prijepisu.¹⁹ Od objavljiivača objelodanio ju je F. Šišić²⁰ i to prema originalu. Prijepis u *Diplomataru Sibenicense*²¹ ponešto se razlikuje od izvornog teksta i od Šišićeve transkripcije. Dakle, originalu je bliže Šišićevo čitanje teksta ove povelje nego li prijepisovo koje je nastalo prije te transkripcije. Razlike su slijedeće: Original i prema njemu Šišić u intitulaciji isprave imaju: »Raxie, Boszne«, a prijepis u Dipl. Siben.: »Rasscie, Bosne«; zatim: »diligenter; circula; agniculus; volimus; Ioannes; nostram maiestatem; Mafei et Ioannes Misse Congnig; summus vaivoda, Iohannes; Eclipsi; illustrissime principe; partes; Coratie; rectificare; presentes; rectificamus; nostro; banorum; Harvoi vaivoda; vaivoda Sandalgia; Cetine; Clipse; comes; Radoyevich; qua; et omnia«, a prijepis u Dipl. Siben.: »diligentem; curricula; igniculus; volumus; nostre maiestatis; Manfei et Iohannes; Misse Cognich; summi voivode; Ioannis; Clissi; illustrissimum principem; in partibus; Croa-

19 Vidi bilj. 4.

20 F. Šišić, *Nekoliko isprava s početka XV stoljeća*, str. 188–189.

21 *Diplomatar Sibenicense*, str. 18'–19'.

tie; ratificare; presentibus; ratificamus; nostri, baronum; Harvoie voivode; voivode Sandalgia; Cetine; Clissie; comitis; Radoievich; que; omnia et«. Bez obzira što se prijepis razlikuje u navedenim riječima od originala, prijepisov tekst je gramatički točniji od originala jer je prepisivač iz Dipl. Siben. izvrsno poznao domaća vlastita imena i osobito šibenske toponime, kako u ovoj tako i u prethodnim prijepisima koji se odnose na Šibenik. Moglo bi se iz toga zaključiti da je prepisivač iz Šibenika i da je veoma obrazovana osoba. Toponimi i imena u *Diplomataru* su pisana suvremenijim latinskim jezikom. Notar originala je po svojoj prilici Madžar ili pak ima ugarsku naobrazbu jer dosta upotrebljava ugarske srednjovjekovne latinske izraze, kao na primjer »Boszne« i slično.

Diplomatičke formule

Uvodni dio svih četiriju navedenih isprava upućenih Šibeniku započinje s *intitulacijom*. U povelji kralja Tvrtka I. ona glasi. »Nos Stephanus Tuertcho dei gratia Rascie, Bosne Maritimeque etc. rex«. ²² Na temelju sačuvanih Tvrtkovih latinskih isprava može se zaključiti da se takav oblik njegove intitulacije javlja od god. 1385. i traje sve do Tvrtkove smrti (1391), kako u njegovim poveljama tako i u pismima. Bitnijih odstupanja nema niti u jednoj njegovoj latinskoj ispravi, osim u ispravama kad mu netko drugi navodi njegovu intitulaciju kad se dodaje između ostalog i »dei gratia rex Dalmatiae et Croatiae«. Tako ga dakle drugi nazivaju, ali on sam sebe u svojim ispravama nikad tako ne naziva.

Intitulacija vojvode Hrvoja u njegovoj samostalnoj ispravi izdanoj Šibeniku glasi: »Nos Hervoje regnorum Rascie et Bosne supremus voivoda ac in partibus Dalmatie et Croatiae serenissimi principis et d(omini) nostri naturalis, d(omini) Ladislai dei gratia Hungarie, Dalmatie, Croatiae, Ierusalem, Scicilie etc. incliti regnis vicarius generalis«, ²³ a u drugoj, koju je izdao zajedno sa cetinskim knezom Ivanom. »Nos Heruoie regnorum Rascie et Bosnie supremus veivoda, nec non Ioannes inter cetera Cetine atque Clissie comes per serenissimum principem dominum et d(ominum) Ostojam, dei gratia illustrem principem predictorum Rascie et Bosne regem ad partes Dalmatie et Croatiae pro reformandis certis negottis deputati«. ²⁴ U oba slučaja intitulacija vojvode Hrvoja je opširna i u sebe uključuje intitulaciju drugih vladara. Svoju drugu ispravu upućenu Šibeniku izdaje u zajedništvu sa svojim šurjakom cetinskim knezom Ivanom Nelipčićem. Zna se da je velmoža Hrvoje dobio vojvodstvo od kralja Tvrtka I. god. 1380, ²⁵ ali u ovim dvjema kao i u drugim njegovim ispravama navodi da je on vlašću ili milošću i drugih vladara »supremus voyvoda«. Za njegovu se intitulaciju, na temelju isprava, može ukratko reći da ona sadrži ove elemente: »Inferiorum Bozne parcium wayuoda«, »supremus voyvoda regni Bosne«, »vicarius generalis regis Vladislavi et regis Ostoye«, »regnorum Rascie et Bosne summus voyvoda«, »regis vicarius generalis domini nostri Ladislavi in partibus Dalmacie et Croacie«, »dux Spalati« i prvobitno »Inferiorum parcium comes«. Sve ovo odgovara realnoj vlasti i moći koju je Hrvoje imao, tako da njegova intitulacija odgovara ondašnjoj stvarnosti.

22 T. Šmičiklas, *Codex diplomaticus ...*, XVII, str. 297–299.

23 F. Šišić, *Nekoliko isprava s početka XV stoljeća*, str. 185–188.

24 *Ibidem*, str. 183–185.

25 L. Thallóczy, *Wie und wann wurde Hervoja Grossvojvode von Bosnien?*, *Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Hercegovina*, Bd. VI, Wien 1899, str. 284–285.

Intitulacija Ostojine povelje izdane Šibeniku god. 1402. (15. VI) glasi: »Stephanus Ostoja dei gratia rex Rascie, Bosne, Maritime etc.«²⁶ Ovakvu intitulaciju kralj Ostoja ima u ispravama izdanim u drugom periodu svoga kraljevanja u Bosni (1409–1418).

Devocija ili devociona formula u navedenim ispravama prisutna je u povelji kralja Tvrtka I. i u povelji kralja Ostoje. U Hrvojevim je poveljama nema. Njezin oblik u Tvrtkovoju i Ostojinoju povelji glasi: »dei gratia«, a sadržana je unutar intitulacije. Ta formula nije dakle samostalna, nego je uključena i ovisna o intitulaciji u navedenim ispravama.

Inskripcija kao diplomatska formula prisutna je u sve četiri navedene isprave izdane Šibeniku, a dolazi odmah iza intitulacije, osim u drugoj Hrvojevoj povelji koju izdaje zajedno sa cetinskim knezom Ivanom u kojoj je zamijenila mjesto s promulgacijom. Inskripcija ima ulogu *adrese* u ispravama. Ona u Tvrtkovoju povelji izdanoju Šibeniku glasi: »omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris presentium notitiarum habituris«,²⁷ Ima uopćeni oblik i ne odnosi se isključivo i samo na *destinatara* povelje već i na druge. Takav oblik ima inskripcija i u obje Hrvojeve povelje izdane Šibeniku, a i Ostojina povelja. Inskripcija Ostojine povelje sadrži čak potpuno iste termine kao inskripcija Tvrtkove povelje. Pravi destinatar navedenih isprava nije sadržan u inskripciji već u drugim formulama. Tvrtkova inskripcija navedene povelje donosi i jedan od rijetkih naziva za isprave u bosansko latinskoju kancelariju (*notitia*).

Formula *salutacije* navedenih isprava sadržana je samo u kraljevskim poveljama. Ona u Tvrtkovoju povelji izdanoju Šibeniku glasi: »salutem in omnium salvatorem«. ²⁸ Potpuno isti oblik ima i u Ostojinoju povelji. ²⁹ Ima dakle svetopisamski karakter, a u isprave je ušla po svoju prilici iz crkvenih krugova.

Arenga kao diplomatska formula također sadrži svetopisamske izraze. Izražava opravdanost onoga što se u ispravi iznosi na vidjelo. U navedenim ispravama izdanim Šibeniku sadržana je kao i prethodna formula samo u kraljevskim poveljama. Nema je dakle u navedenim Hrvojevim poveljama izdanim Šibeniku. Arenga u Tvrtkovoju povelji je doista uvod u ispravu. Govori o kraljevskom dostojanstvu koje je uzvišeno, pa stoga na temelju božanskog prava i prema istinskim poznavateljima ljudskoga zakonodavstva u vladarskom upravljanju kralj treba ne samo održavati red u kraljevstvu, nego i promicati blagostanje i pomagati javnu korist. Stoga je hvale vrijedno čuvati stare običaje i gradske zakone. Jednako je pohvalno da se oni potvrde novim jamstvom, pa stoga Tvrtko i izdaje povelju Šibeniku kojom potvrđuje stare povlastice. Slično tomu i arenga Ostojine povelje izdane Šibeniku govori kako je dostojno nagraditi vjerne podanike, u našem slučaju Šibenčane.

Od svih navedenih isprava izdanih Šibeniku formulu *promulgacije* (notifikacije ili publikacije) sadrži samo Tvrtkova povelja. Ona glasi: »Ad uniuersorum notitiarum harum serie uolumus peruenire«. ³⁰ Njome se ukratko najavljuje sadržaj isprave. Ona sadrži i naziv za ispravu.

26 F. Šišić, *Nekoliko isprava s početka XV stoljeća*, str. 188–189.

27 T. Smičiklas, *Codex diplomaticus...*, XVII, str. 297–299.

28 Ibidem.

29 F. Šišić, *Nekoliko isprava s početka XV stoljeća*, str. 188–189.

30 T. Smičiklas, *Codex diplomaticus...*, XVII, str. 297–299.

Naracija ili ekspozicija kao diplomatska formula sadržana je u sve četiri navedene isprave izdane Šibeniku. U Tvrtkovoju povelji je veoma kratka i glasi: »Ad universorum notitiarum harum serie uolumus peruenire«. ³¹ Donosi dakle samo ukratko podatke o dokumentaciji pravnog čina. Međutim, naracija u Ostojinoj i u Hrvojevim poveljama govori o okolnostima koje su prethodile pravnom činu tih isprava, o njegovoj dokumentaciji, zatim spominje podatke o šibenskim poslanicima koji su zaslužni za doneseno u ispravi, te povijesne podatke i isprave prethodnih vladara. Vojvoda Hrvoje i njegov šurjak cetinski knez Ivan Nelipčić u naraciji navedenih povelja obećavaju šibenskim poslanicima da će im potvrditi povlastice prethodnih vladara, osobito kralja Ludovika I, ukoliko Šibenčani istaknu zastave kralja Ladislava. U vrijeme izdavanja tih isprava vojvoda Hrvoje je glavni zastupnik napuljskog dvora u borbi za hrvatsko-ugarsko prijestolje, a ujedno i toliko samostalan u Bosni da Šibenčanima može jamčiti obećane povlastice i u ime kralja Ostoje, kako se to može vidjeti iz naracije navedene Ostojine povelje izdane Šibeniku.

Formulu *peticije* sadrže samo kraljevske isprave izdane Šibeniku, to jest ona je sadržana u Tvrtkovoju i Ostojinoju povelji. U obje povelje peticija čini jednu cjelinu zajedno s naracijom i dispozicijom. Ona ih povezuje međusobno i zajedno s njima čini glavninu teksta isprave, a u Ostojinoju povelji čak navodi prethodnu povelju kao *transumpt* koju su šibenski poslanici dobili za svoj grad. Peticija dakle u navedene dvije povelje ima veoma važnu ulogu kao diplomatska formula.

Dispozicija obuhvaća najveći i najvažniji dio teksta isprave. Ona izražava volju donatora u pogledu pravnog čina, odnosno donosi materijalni ili moralni objekt isprave. Na osnovu dispozicije donose se historijske činjenice sadržane u dotičnoj ispravi. Budući da je ona najveći dio historijskog sadržaja i u navedenim ispravama izdanim Šibeniku o njoj će biti više govora u historijskom sadržaju tih isprava.

Formulu *koroboracije* sadrže sve četiri navedene povelje izdane Šibeniku. Ona dolazi odmah poslije dispozicije što je i logično, jer ona treba ostvariti pravni čin koji je donesen u dispoziciji. Koroboracija Tvrtkove povelje izdane Šibeniku glasi: »In quorum omnium et rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus et litteras privilegiales nostras pendentem et autentici sigilli nostri duplicis munimine roboratas«. ³² Način ili sredstvo kojim se ovjerava sadržaj odnosno pravni čin ove Tvrtkove povelje jest *pečat*. Kralj Tvrtko je u ovoj svojoj povelji upotrijebio svoj autentični *dvostrani pečat*. Uz pečat, kako ćemo vidjeti u formuli *testes*, u ispravi se navode i svjedoci kao drugi dokaz da će doneseno u povelji biti doista i izvršeno. U drugim se Tvrtkovim ispravama također može zapaziti da se uz pečat navode i svjedoci, ali ne u svima jer je pečat kao sredstvo ovjere dovoljan. I Hrvojevim navedenim poveljama izdanim Šibeniku u formuli koroboracije također je naveden pečat kao sredstvo ovjere isprava. U oba slučaja je to *viseći pečat* komu je pridodan u zajedničkoju povelji i viseći pečat njegova šurjaka kneza Ivana Nelipčića. Također i Ostojina povelja Šibenčanima u formuli koroboracije sadrži pečat kao sredstvo ovjere isprave. Ona je također pojačana svjedocima kao što je slučaj i u Tvrtkovoju povelji Šibeniku. Kralj Ostoja je u svojoj ispravi upotrijebio *dvostruki pečat* kao i kralj Tvrtko I.

Svjedoci su prisutni u Tvrtkovoju i Ostojinoju povelji. Oni se u ovim dvjema ispravama ne nalaze samo kao oni koji će potvrditi valjanost onoga što je napisano za

31 Ibidem.

32 Ibidem.

Šibenik, nego su i oni također akteri stjecanja bosanske vlasti u Šibeniku. Tvrtkovi su svjedoci iz ove povelje Šibeniku prisutni i ranije u drugim njegovim ispravama koje se odnose na dalmatinske gradove. Mahom su to bosansko-humske velmože koji su zasigurno imali velikog udjela u pripojenju dalmatinskih gradova pod bosansku vlast.

Datacija se u sve četiri isprave izdane Šibeniku nalazi na kraju. Ona se sastoji od zemljopisnog i temporalnog datuma. U Tvrtkovoju i Hrvojevoju povelji uz godinu, mjesec i dan navodi se i *indikcija* koja odgovara dotičnim godinama. Godina je uzeta prema *stilus incarnationis* ili *annuntiationis*. Mjesto i vrijeme sklapanja pravnog čina, odnosno izdavanja navedenih isprava međusobno se poklapa, osim u Ostojinoju povelji u kojoj se razlikuje *actum* i *datum*.

Na temelju diplomatske analize dotičnih povelja izdanih gradu Šibeniku može se ukratko zaključiti da su kraljevske isprave bogatije diplomatskim formulama nego što su vojvodske. Tako isprave vojvode Hrvoja nemaju devocije, salutacije, arenge, peticije i svjedoka dok ih kraljevske imaju. Ostale navedene i obrađene diplomatske formule međusobno se podudaraju, odnosno prisutne su u dvije kraljevske kao i u dvije vojvodske bosanske latinske isprave izdane općini Šibenik.

Historijski sadržaj

I. Povelja kralja Tvrtka I. Šibenčanima iz god. 1390. (11. VI).³³

Ova povelja ima vrlo mnogo sličnosti s Tvrtkovom poveljom izdanom gradu Trogiru.³⁴ Na temelju te sličnosti moglo bi se stvarati mnogobrojne zaključke o političkoj situaciji bosanskog dvora i primorskih gradova, te o samom aktu pisanja povelja. Sadržaj, tekst, konstrukcije rečenica i sami izrazi ove povelje toliko su istovjetni s trogirskom poveljom, da, kad bi se izvadila imena šibenskih toponima, poslanika i zastupnika i stavila trogirski imena i obratno, ne bi se uopće moglo razlikovati koja se povelja odnosi na Šibenik a koja na Trogir. Tolika je sličnost da je notar mogao jednostavno i unaprijed napisati dvije istovjetne povelje za dva različita grada, a onda unijeti imena koja je trebalo unijeti. Tu sličnost opravdava ujednačen i sređen položaj ovih dvaju gradova pod vlašću Tvrtkova prethodnika. I Trogiru i Šibeniku izdane su povelje iste godine s razlikom od samo dva dana, što pak znači da su i trogirski i šibenski poslanici i zastupnici boravili istovremeno na Tvrtkovu dvoru u Sutjesci.

Na molbu šibenskih poslanika i zastupnika kralj Tvrtko I. poveljom potvrđuje Šibeniku sve povlastice, slobode, milosti, nove odredbe i običaje što su ih podijelili ugarsko-hrvatski vladari, osobito kralj Ludovik (I) koga kralj Tvrtko naziva bratom, odnosno rođakom. Za sebe Tvrtko zadržava samo *komoru soli* i *tridesetninu*, ne namećući im nikakva nova davanja. Za prodaju soli u Šibeniku određuje da se ona ima prodavati po onoj cijeni po kojoj se prodaje u drugim kraljevskim komorama po Dalmaciji. Nadalje Tvrtko Šibenčanima obećaje sigurnost, mir i zaštitu, jer su poslanici i zastupnici obećali vjernost kralju, njegovim nasljednicima, potomcima, baštinicima, priznavši ga svojim gospodarom i stavivši pod njegovu zaštitu svoj grad, kotar i sve stanovnike. Tvrtko im obećaje još i to da neće

³³ Vidi *bilj.* 1.

³⁴ Arhiv JAZU u Zagrebu, *Lucius XX-11*, sv. VII, fol. 113. (prijepis don Mate Haila i dr. Marina Bege pod nadzorom don Mihe Barade iz Luciusove ostavštine u Kaptolskom arhivu u Splitu – Ormar B).

ubirati lučku pristojbu, a šibenskom distriktu pridružuje polovicu sela Humljane (Dragišić kod sela Čista Velika).

Šibenski poslanici i zastupnici, koji su došli u kraljevu Sutjesku predati svoj grad u ruke bosanskog vladara, bili su Dujam Žuratić i Ivan Naplavić, dakle samo dvojica za razliku od npr. Trogira gdje su bili trojica ili pak Splita gdje su bili četvorica. Možda je bio takav dogovor među dalmatinskim gradovima da se pošalje toliki i toliki broj poslanika bosanskom dvoru ili je pak broj poslanika bio određen prema veličini pojedinog dalmatinskog grada.

U povelji kralj Tvrtko poštuje ugarsko-hrvatske kraljeve smatrajući njihove povlastice Šibenčanima ispravnima. Osobito se to odnosi na kralja Ludovika I, koga Tvrtko naziva »naš ljubljani brat«. To vjerojatno znači rođak, jer je Ludovik bio oženjen Tvrtkovom stričevičkom Elizabetom, a brat u kršćanskom smislu. Pored rodbinske veze s ugarsko-hrvatskim kraljem Ludovikom I. preko Elizabete Tvrtkova je mati bila iz roda hrvatskih velmoža, pa je vjerojatno iz tih a i iz drugih razloga kralj Tvrtko polagao pravo na hrvatske primorske gradove.

U ovoj se ispravi spominju dvije povelje istog sadržaja, jedna na latinskom a druga na »slavenskom« jeziku, izdane i zapečaćene od šibenske komune, na osnovu kojih je kralj Tvrtko mogao priznati Šibenčanima namjeru da se podlože pod njegovu vlast i zaštitu i izdati im svoju »veliku« povelju na latinskom jeziku. Po svoj prilici postojao je običaj ili čak propis da se isprave namijenjene »slavenskim« dvorovima pišu i književnim jezikom, to jest latinskim, koji je bio službeni jezik, i »slavenskim« (hrvatskim). Potvrda za to nalazi se skoro u svim poveljama kralja Tvrtka I. izdanim primorskim gradovima.

Nešto što kao da strši u ovoj povelji Šibenčanima, za razliku od povelja izdanih od Tvrtka drugim primorskim gradovima, jest pridruživanje polovice sela humljana šibenskom distriktu. Takvo bi se nešto očekivalo za splitski distrikt a ne za šibenski. Pogotovo je čudno što se radi o polovici sela a ne o cijelom selu.

Tvrtkovi velikaši koji su se zatekli na dvoru u Sutjesci pri izdavanju ove povelje su isti oni koji su bili svjedoci i u Tvrtkovoju povelji Trogiru. To su: knez Dabiša, knez Stipoje Hrvatinić, knez Pavao Radinović, dvorski protovestijar Tripun Kotoranin, usorski vojvoda Vlatko, knez Priboje Masnović, župan Biljak Sanković i Tvrtkov dvorski vinotoča Sladić Masnović. Povelju je pisao Toma Lužac.

II. Povelja vojvode Hrvoja Vukčića Hrvatinića i cetinskog kneza Ivana Nelipčića Šibenčanima iz god. 1402. (13. V).³⁵

U ovoj povelji vojvoda Hrvoje i knez Ivan Nelipčić, između ostalog cetinski i kliški knez, u ime kralja Ostoje, zajedno sa svojim ženama, plemićima, gospodom i službenicima, na molbu šibenskih opunomoćenika i izaslanika Ivana Tavilića, Stjepana Mafeja i Ivana Miše (Mišić ili Mišeković) potvrđuju Šibenčanima sva prava, slobode i običaje, osobito one iz vremena kralja Ludovika I. Potvrđuju Šibenčanima posjede na kopnu i moru, vraćajući im oduzete mlinove na rijeci Krki, na Slapu, Otočiću i u selu Kolovrate. Utvrda sagrađena na šibenskom teritoriju bit će porušena, a druga neće biti sagrađena niti od Hrvoja niti od drugih Bošnjana. Njegovi (Hrvojevi) Vlasi, a niti vlasi kralja Ostoje ne smiju pasti stoku na šibenskom teritoriju. Sela Drinovljane, Prisap i Čulišić vraćaju se Šibenčanima natrag iz vlasti kralja Ostoje. Nadalje se Šibenčanima ovom poveljom vraćaju

35 Vidi bilj. 2.

dobra i posjedi u (župi) Luci, počevši od crkve sv. Marije Podrebac pa sve do Gudače. Uz to se Hrvoje i knez Cetinski obvezuju da neće nanositi šteta Šibenčanima, nego će ih braniti od svih neprijatelja, obećavajući im da će sve te povlastice i slobostine potvrditi kralj Ostoja i kralj Ladislav ako bi došao u ove krajeve. Ako bi vojvoda Hrvoje i Ivan Cetinski s drugim državama ili vladarima sklopili kakve ugovore i saveze, obećaju da će i Šibenčane o tome obavještavati. Sve je ovo Hrvoje sa svojim šurjakom mogao realno i obećati jer je u to vrijeme u navedenim krajevima imao više vlasti nego li sam kralj Ostoja i kralj Ladislav Napuljski skupa.

Toponim *Slap*, koji se navodi u ovoj povelji, odgovara današnjem mjestu *Roški Slap*. *Otočac* bi se zasigurno trebao odnositi na otočić *Visovac* u rijeci Krki. Od navedenih sela *Drinovglane*, *Prisap* i *Culisichi* danas je jedino poznato *Čulišić*. Ostala dva treba tražiti u blizini rijeke Krke kao što se i navodi u povelji »prope flumen Kerka«. Pogotovo to vrijedi za *Prisap* jer sama riječ kaže da je to selo *pri slapu*. Toponim *Guducha* može se odnositi na mjesto *Guduču* koje se nalazilo na sjevernoj obali rječice Pruklnun ili pak na potoku ili samu rječicu *Guduču*. *Lucha* se odnosi na župu *Luku* kojoj je bilo središte današnje *Podgrađe*. Za crkvu *sv. Marije de Rebac*, koja se navodi u ovoj ispravi, ni do danas nisu ujednačena mišljenja o kojoj se crkvi radi. Možda je to crkva koja se nalazi na izlazu iz Stankovaca.

Mjesto datiranja ove povelje je *Fsin*. Tako se piše i u istodobnim hrvatskim ispravama. U svim slučajevima se odnosi na grad *Sinj* koji se pisao tako ili pak slično tome kao npr. *Fsgin* ili *Vsin*.

III. Povelja vojvode Hrvoja Vukčića Hrvatinića izdana u ime kralja Ladislava Napuljskog gradu Šibeniku iz god. 1402. (13. V).³⁶

Na molbu šibenskih poslanika i opunomoćenika plemića Ivana Tavilića, Stjepana Mafeja i Ivana Mišića veliki vojvoda kraljevstva Raške i Bosne i generalni vikar kralja Ladislava Napuljskog za Dalmaciju i Hrvatsku Hrvoje, zajedno sa svojom ženom (Jelenom), plemićima, gospodom i službenicima, potvrđuju slobode i povlastice šibenskoj općini što su ih Šibenčanima podijelili ugarski kraljevi, osobito kralj Ludovik I. Zauzvrat Šibenčani polažu prisegu vjernosti istaknuvši prije toga u svome gradu zastave kralja Ladislava.

Hrvoje ovom poveljom potvrđuje sve posjede i sva prava na kopnu i moru. Vraća im oduzete mlinove na rijeci Krki, na Slapu, na Otočcu (ili na otočiću) i na kopnu kod sela Konjevrate (Collevrate). Utvrda koja se nalazi na teritoriju šibenskog distrikta bit će porušena i druga se neće graditi. Zabranjuje Vlasima kralja Ladislava, a posebno Vlasima bosanskog kralja (Ostoje), svim Vlasima, čak i Vlasima kneza Ivana Cetinskog silaziti sa stokom na ispašu u kotar i područje šibensko uz prijetnju globe od dvjesto zlatnika, od kojih stotinu ide gospodaru Vlaha, a drugih stotinu šibenskoj općini. Nadalje, vojvoda Hrvoje kao generalni vikar kralja Ladislava dodjeljuje Šibenčanima sela *Drinovljane*, *Prisap* i *Čulišić* koja se nalaze pokraj rijeke Krke sa svim što im pripada. Šibenčani ovom poveljom također dobivaju od Hrvoja sva dobra i posjede u Luci, počevši od crkve sv. Marije Podrebac pa sve do sela Čiste i rijeke Gudače, a svi stanovnici grada i kotara Šibenika oslobođeni su kazne zbog zlodjela ili uvreda počinjenih protiv kralja (Ladislava) i njegovih podanika. Sve ovo garantira Hrvoje svojim visećim pečatom na ispravi.

36 Vidi bilj. 3.

U vrijeme izdavanja ove povelje vojvoda je Hrvoje nominalno štitio interese kralja Ladislava Napuljskog, a ustvari provodio svoju vlast. Negdje do ovih godina, kad je izdana ova povelja Šibenčanima od strane Hrvoja, i kralj je Ostoja bio zajedno s njim, misleći da kralj Ladislav Napuljski nikad neće doći u hrvatske krajeve. Kralj se Ostoja ponadao da će uspjeti ponovno sjediniti hrvatske primorske gradove s bosanskom krunom, ali kad je uvidio da stvari kreću drugim tokom i da vojvoda Hrvoje ima drugi plan, odustao je od toga i stao u tabor protiv Hrvoja i Ladislava Napuljskog. Stoga Hrvoje u navedenoj povelji Šibenčanima posebno naglašava da Vlasi bosanskog kralja »osobito« ne smiju silaziti sa stokom na šibenski teritorij. Ne smiju ni drugi, ali bosanski posebno, jer je bosanski kralj u to vrijeme protivan Šibeniku koji se umjesto njemu pridružio stranci Ladislava Napuljskog, odnosno Hrvoju.

Prethodna isprava koju Hrvoje izdaje Šibenčanima zajedno sa šurjakom, knezom Ivanom Cetinskim, koja je po sadržaju veoma slična ovoj o kojoj je riječ, iako datirana istovremeno, pokazuje da je Hrvoje još u slozi s kraljem Ostojom. Stoga kronološki ovu treba staviti iza one u kojoj su donatori i Hrvoje i njegov šurjak. U prethodnoj se ispravi Hrvoje još ne naziva »generalni vikar« kralja Ladislava, ali zato kralja Ostoju još u njoj naziva svojim gospodarom i kraljem.

Zabrana silaženja čak i Hrvojevima, Ladislavljevima i Vlasima Hrvojeva šurjaka Ivana Cetinskog u šibenski distrikt jest osobita povlastica Šibenčanima. To govori koliko je Šibenčanima manjkalo ispaše za vlastitu stoku. Vlasi se u ovoj ispravi nazivaju »Holaci«, dok u prijepisu prema *Diplomatarium Sibenicense* »Wlahi«.

Utvrda sagrađena na šibenskom teritoriju, za koju sada Hrvoje naređuje da se poruši i da se nova ne smije graditi, po svoj je prilici sagrađena od strane samog Hrvoja u vrijeme podvrgavanja Šibenika na priznavanje vlasti Ladislava Napuljskog.

Selo *Cista*, koje se navodi u ovoj ispravi, odgovara današnjem selu Čista Mala ili pak Čista Velika kod Šibenika, ali možda čak i Čisti kod Skradina.

U ovoj se Hrvojevoj povelji također donosi dosta podataka o ispravi kralja Ludovika I. Šibenčanima iz god. 1358. Čak se opisuje vrsta, materijal i boja voska za pečat, te od čega je i kakve je boje vrpca o kojoj je visio pečat.

Ovu svoju opširnu povelju vojvoda Hrvoje datira u utvrdi Sinj u Cetini. To je teritorij njegova šurjaka Ivana Cetinskog koga je Hrvoje uspio pridobiti na stranu Ladislava Napuljskog.

Slična ovoj povelji Šibenčanima trebala je izgledati i povelja Zadranima koju im je Hrvoje obećao izdati u ime kralja Ladislava u svome pismu Zadranima iz god. 1401.³⁷ Ova je povelja modificirana prema prethodnoj Hrvojevoj povelji i prema povelji kneza Ivana Nelipčića.

IV. Povelja kralja Ostoje općini grada Šibenika iz god. 1402. (15. VI).³⁸

Ostojina povelja šibenskoj općini je potvrda povelje vojvode Hrvoja i kneza Ivana Nelipčića izdane istoj općini. Vojvodi Hrvoju nije bio problem obećati šibenskim, a u isto vrijeme i trogirskim poslanicima potvrdu povelja od kraljeva Ostoje i Ladislava Napuljskog. Svojom moći on je spasio Ostoju Sigismundove vlasti i bio glavni zastupnik Ladislava Napuljskog u težnji za hrvatsko-ugarskim prijestoljem.

³⁷ F. Šišić, *Nekoliko isprava iz početka XV stoljeća*, str. 170–171.

³⁸ Vidi bilj. 4.

Hrvoje je u to vrijeme imao u Bosni više vlasti nego sam Ostoja, a za Ladislava je bio jedina osoba od koje je najviše ovisio njegov politički uspjeh u Hrvatskoj. Pošto su šibenski i trogirski poslanici primili za svoje gradove povelje od vojvode Hrvoja i kneza Ivana Nelipčića, poslali su kralju Ostoji da im i on potvrdi povlastice primljene od ovih dvaju velmoža. Prema F. Šišiću šibenski i trogirski poslanici su se uputili iz Sinja u *Podviseći* na donjem toku rijeke Cetine, gdje je u to vrijeme boravio kralj Ostoja sa svojim velmožama, vojvodom Sandaljem Hranićem, knezovima Pavlom Radenovićem i Mirkom Radojevićem, i tu im potvrdio povelju izdanu od Hrvoja i kneza Ivana Nelipčića.³⁹ Međutim, ova je Ostojeva povelja datirana »sub castro Visochi«, što i sam Šišić na drugom mjestu kaže da je to »grad Visoki uz rijeku Bosnu«. ⁴⁰ To onda treba značiti da su se, kako kaže Šišić, poslanici spustili iz Sinja u Podviseći (ili Visući) na rijeci Cetini, gdje im je Ostoja potvrdio povelju, i obećao u toj usmeno potvrdi novu povelju što je i učinio mjesec dana kasnije u Visokom. U protivnom nisu šibenski poslanici mogli mjesec dana putovati od Sinja do Podvisećeg. K tomu među svjedocima povelje je i knez Ivan Cetinski koji zasigurno nije išao u Bosnu svjedočiti o ispravnosti Ostojeve povelje. Akt dakle ove Ostojeve povelje iz god. 1402. (15. VI) donešen je u Ostojevu gradu Visući, na rijeci Cetini, uz prisustvo navedenih velmoža, a sama povelja je izdana u Bosni (sub castro Visochi).

Šibenski poslanici Ivan Tavilić Petrov, Stjepan Mafej i Ivan Mišekonjić (Mišić, Miše), u ime kojih su vojvoda Hrvoje i knez Ivan Cetinski gradu Šibeniku izdali povelju, došli su u istom sastavu pred kralja Ostoju da im potvrdi tu povelju. To je kralj Ostoja i učinio na hrvatskom teritoriju pred navedenim svjedocima i pred vojvodom Hrvojem, a onda na bosanskom teritoriju 15. lipnja iste godine tu potvrdu izdao i napismeno. Sadržaj isprave je istovjetan sa sadržajem povelje vojvode Hrvoja i kneza Ivana Nelipčića, tako da ga ne treba ponavljati. U ovoj svojoj povelji Ostoja sebe naziva između ostalog i kraljem dijelova »Dalmacie et Croacie«, iako ga vojvoda Hrvoje u povelji izdanoj Šibenčanima u ime kralja Ladislava Napuljskog nijednom riječju ne oslovljava tako, nego samo s »bosanski kralj«. I ovim se dakle potvrđuje pretpostavka da su se baš te godine (1402), a prema sačuvanim i navedenim ispravama zna se točno i dan i mjesec, kralj Ostoja i vojvoda Hrvoje praktički razišli u dotadašnjem zajedničkom interesu prema hrvatskim krajevima. Godinu dana kasnije sve je bilo jasno. Kralj je Ostoja imao nakanu sjediniti krajeve stare hrvatske države s bosanskom vlasti, kao što je to bio učinio kralj Tvrtko I, a vojvoda Hrvoje na neki način uskrisiti staro hrvatsko kraljevstvo u »simboličnoj« osobi kralja Ladislava Napuljskog, dodijelivši pritom sebi značajno mjesto, koje mu je i pripadalo, kako nam svjedoče tadašnja zbivanja.

39 F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba*, Zagreb 1902, str. 144.

40 Isti, *Nekoliko isprava s početka XV stoljeća*, str. 189, bilj. 3.

ZUSAMMENFASSUNG

Vier mittelalterliche lateinische Urkunden aus Bosnien herausgegeben im Šibenik

In dieser Arbeit hat sich der Verfasser mit vier lateinischen Urkunden aus der Sicht der Paleographie und der Diplomatie sowie geschichtswissenschaftlich befaßt. Die Urkunden wurden in Šibenik herausgegeben, in der Zeit in der diese Stadt unter der Oberherrschaft von Bosnien war. Es sind dies folgende Urkunden:

Die Urkunde des Königs Tvrtko I. aus dem Jahr 1390. (11. VI.), durch die er den Bürgern von Šibenik die alten Privilegien bestätigt. Zwei Urkunden von Hrvoje Vukčić Hrvatinić aus dem Jahr 1402. (13. V.), von denen er eine allein ausgestellt hat, die andere aber zusammen mit seinem Schwager dem Fürsten von Cetina Ivan Nelipčić. In diesen Urkunden wurden die alten Privilegien bestätigt. Es wird aber als Gegenleistung verlangt, daß in Šibenik die Flagge des Königs Ladislaus von Neapel heißt wird. Die vierte Urkunde stammt von König Ostoja aus dem Jahre 1402. (15. VI.), sie ist eigentlich eine Bestätigung der Urkunde, die der Herzog Hrvoje Vukčić Hrvatinić und der Fürst Ivan Nelipčić gemeinsam ausgestellt haben.

(übrs. I. TOMLJENVIĆ)